

SZABADULÁS.

Beszély.

KUNOSS-tul.

(Vége.)

Harsa és Gnézi bor- és szerelem-mámoren alvának el vétkes nyoszolyáikban. Az éjjel sötéten fogá körül őket, hogy átadja maratalekit a' puszító elemmel karöltve közelebb nyomuló halálnak. És alig haladta meg az idő néhány pillanattal éjfélt, midőn a' zabolázhatlan Duna árja, töltéseit több helyen elszagatva rontott be a' rémült lakosu Pest utczáiba. Hirtelen megtöltek a' pinczék, udvarok 's földszinti szobák. Vészharangok zúgása hangzott ki a' rohanó víz moraja közül, 's jalkiáltozások riaszták föl a' legmélyebb álomban szendergőket is.

Fölríadt a' két bűnös. Rettenve nézett ki az iszonyu éjszakába 's fél kétségbeesetten győződék meg az előttnapi jóslatok valószínűségről. Öntudatvesztve futkosának keresztül a' szobákon; drágaságaikat 's becses holmijeket iparkodtak összeszedni 's magokkal vinni. Lassankint magokhoz tértek összerakogatának mindent, mi legföltöbb, legszükségesebb vala, 's halálos aggodalmaktul gyötörtetve nézegettek ki az ablakon, 's várták a' mentő csónakot, melly őket a' halálfélszékéből megszabadítsa. Nem sokára csakugyan jött ladik, 's Harsának előmutatott száz penfő forint jutalomajánlata rábirta a' hajósnepet, hogy szabadításukra evezzenek.

Már indulóban volt Harsa és Gnézi; épen az érkező ladikba valának lépendők; de e' pillanatban — iszonyú ropogással omlott össze a' ház első része, 's ők ennek romjai alá temetve fúltak meg.

Olinda senkinek sem jutott eszébe; a' megmaradt cselédség a' padlásra menekvék, magával hordva mindent a' mit lehetett, 's onnan kiáltozott le segítségért a' föl 's alá szállongott csónakászokra. E' közben a' víz mindegyre áradt; a' földszinti halottas szobában fölért a' koporsót, 's a' néha leomló kődarabok által ringattatva a' félig nyílt ajtón az udvarra, 's innen, — az utcára kilebegett.

Családos a' párviadalban ontott vér miatt elgyengülésre következett álombul a' vészharangok zúgása 's a' házbeli nép szívszagató jajongási által fölriasztatva, vízözönnel borítva látá a' házat annyira, hogy ladik nélkül nem is leheté menekvésről gondolkozni. A' zűrzavar, a' csüggedezés, nőt-

tön nőtt az áradó vízzel. Azonban, míg mások lélek-leverten semmihez nem tudtak fogni: Családos ereje fogyatkozottságáról 's a' karján ejtett sebekről feledkezve, mindnyájok szabadulásán dolgozék. De mindnyájok fölött különösen egy volt, kinek élete miatt aggódek, kit minél előbb látni 's biztos helyre vinni szeretet volna. Szükség e' mondanom, hogy ez egy Olinda volt!

Ladikrul álmodnia sem lehetvén, 's a' késedelmezés minden pillanatát végveszélyhozónak tartván: gerendákat, deszkákat 's léczeket hajhászott össze a' háznál, 's talpkészítéshez fogott. Sok vesződség, többszöri munkapihenés, néhány seb 's ezernyi aggodalom közt elkészült végre az életmentő szer, oly ügyesen állitva össze, hogy őt személy elmerülés veszélye nélkül szállhatott rá. A' házbeliek közül még többnyire később akarnának csak menekedni, nehezen esvén nekik mindenüktől illy egyszerre 's egészen bizonytalanul megválni. Négyen valának csak kik eleveztek. Ketteje élemedett koru férfi, a' harmadik pedig ifju törvénygyakorló, ki társul ajánlkozék Családosnak a' talp evezésire 's a' megszorultaknak kimentésire.

Alig lépett szározra a' két öreg: Családos tüstént Zárdayék felé evezett társával. Hosszas vesződség 's összeütődés miatt néhányzori elmerülés veszedelme után, eljutottak végre a' berokadt homlokzatu házhoz. A' cselédség még most is a' padlásablakon nézdelte ki 's rimázkodott mentőkéz után. Örömríadásra fakadt, midőn végre egy ismeretes arcot, egy szánaköz emberbarátot, veszélyből szabadító védangyalt pillanta meg Családosban. Ez még messziről kérdeze Olinát 's állapotjokat. 'S ki festhetné eléggé elzuzottságát, midőn Olinárul halálos tudósítást vön. Fagy merevítette jégyszoborkint állott, sem eszének sem erejének nem ura többé, — 's bódulat-merev szemekkel nézett a' roncsolt ház omladékin ringadozó áradatra. Majd ismét fölébredt benne a' lélek, az emlékezet, a' vágy, remény, 's mind azon édes kínos érzetek elegy hulláma, mellyek a' bizonytalankodás pillanatában a' szívet ostromolni szoktak. Látni kívánta őt koporsójában, hogy meggyőződjék az iszonyu esetről, mellyet eszével fölfogni nem tudott, nem akart; mellyet hinni iszonykodott. Keresztül törtek az omladvány fölött 's béeveztek a' kijelelt halotti szobába. De ez pusztá volt; csak a' feszült állott még őz ónsúlyos nehézségével, 's a' magas gyertyatartókban pislogtak vérvörös lánggal a' hamvhomályosi-

(7)

totta viaszgyertyák. Lehet e ennél borzasztóbb látvány egy szerelmes ifjunak? Az örülés forgatag szele játszadozott elméje körül, 's kioltással fenyegeté annak világát; de az evező társ részvevő szavai, egyszersmind pedig munkára serkentése kiragadák őt a tébolygásba merülés veszélyébül.

Hasonlóan ama fiatal cserhez, mellynek virultát egy fejszecsapással dönté meg a pusztító hatalmu ember, kiirtottnak érte magát Családos az élet földérül. Egészségével 's életével mit sem törődve, egészen embertársai megmentésire áldozá magát. A Balaton akármellyik révésze nem lehet ügyesebb 's kitartóbb, mint ő vala. Ifju társa kifáradt már a hosszas munkában, 's ő semmi lankadtságot nem érezt; egy második, sőt harmadik evezősegéd is pihenni vala kénytelen, 's ő még mindegyre bírja karjait, 's folyvást új és új átszállításokat tön a legveszélyes helyekről, félig összeomlott, vagy lerokkadással fenyegető épületek közül.

Az üllői utra szolgáló egyik mellékutczába evezett épen Családos, 's az összerokadt házak tetőire menekedett szerencsétlenek szabadításával foglalkozék, midőn a népesség egy a viz színén lebegett koporsót von észre, 's e borzasztólag ritka jelenet fölötti bámultával Családot is figyelmessé tette. A koporsón Zárday Olinda neve volt olvasható, Öröm és fájdalom, ég és pokol üdve 's gyötrelme villant keresztül a 's dermedésnek indult ifju kebelén. Nyilsebesen löké talp-ját a koporsóhoz, 's türelmetlen vadsággal tépvén le födelét: halálfehéren látá feküdni benne kihalt üdvösségét. — Elzuzottan hajolt át a talprul koporsójára 's hosszan 's némán, egy örökös csökká forradottan csüggtek ajkai a szederjes márvány-ajkakon, mintha életét akarta volna átlehelni kedvesébe.

A nép felejteni látszék egy pillanatra önnön veszedelmét 's szánakodó részvétell nézett az ifjura, ki segélynyújtása által hálaléretet ébreszte maga iránt.

Családos még mindegyre kedvese föle borultan feküdt, 's nem vevé észre, hogy az ő súlya alatt felszakosan fordult koporsóba mindegyre viz nyomult. A nézők figyelmeztetéek őt e körülményre, 's vigyázatra kérték, — tartván a holt tetem elsüllyedésétül.

Ezen intésre magához térni látszék az ifju, 's némán, szótlantul szedett három szerencsétlent a talpra, mellyhez Olinda koporsóját is csatolván, szokott hidegvérűséggel

evezett a száraz felé, küzdve a vízhordozta jégtorladékokkal, kerülve az összeomló házak veszélyes romjait, 's marczangoltatva a legvilkolt reményü kebelnek vad fájdalomtúl.

A koporsóba hatott viz keresztül járá a halottias Olinda tetemít, 's a hidegségnek kívülről behatása, működésre ébreszté legrejtettebb életerejét. Lassankint melegség ömledezett a merevült tagokba, 's a vérkeringés megkezdé futását; arca színesülni, izmai rágásos mozdulatokat tenni kezdetek. A szabadulók aggodalmasan néztek e jelenségeket, 's midőn végre a halott egyik kezét, mintegy erőpróbálólág, fölemelé: a rettenés hangján figyelmeztetéek Családot a történtekre. Ez, kétkező neheztelés pillantatával nézett a beszélőkre, 's könyben üveglett szemekkel a nyugalmasan feküdt Olindára. 'S ím, e pillanatban ismét föl-emelkedék a kéz, 's mintegy magához intőleg hanyatlott vissza az észrevétlenül pihetget kebelre.

Családos — örömbőszülten rohant a koporsóhoz, ezernyi csókkal halmozá el kedvese arcját 's ajkait, mellyeken a föltámadás megdicsőülése sugárzék. Mosolygott és sirt, mint gyermek; beszélt és szökdelt mint örült. A szabaduló-félben levők nem kevésbé féltek az elsüllyedéstül, mint jölvőjök elméjének megzavarodtatúl. De a végzet kedvezőbbben határoza fölőlük. Mindnyájan baj nélkül léptek szárazra; Családos pedig ép elmével ragadta ölébe 's vivé biztos helyre a kiszállás előtt már egészen föl-oesult Olindát.

Ha még e földön boldog házaspár nem vala: úgy Családos és Olinda leend az első.

MULANDÓSÁG.

Merengés.

BŰSTAVI-TÓL.

Elhagyátok szülőföldeteket, hogy kebeltek sugalmát követve tudományt és tapasztalást szererezetek a nagyvilágban.

Midőn utra indulátok, szeretetben kifogyhatlan szívü édes anyja áztatott bucsúkönyűkkel, 's jövendőtökért gondos apa szorított fájdalommal küzdött kebelére; 's ti megilletődve ugyan de szép jövendő képei által kecsgettetve robogátok el; a virágdús mezőkön, a föllegverdeső tölgyü ormokon, 's a völgy elkigyózdó csermelyén, ifjuságtok mindannyi paradicsomán, komoly ábrándossággal nyugtatátok szemeiteket, míg végre tő-

lik a' távolság végkép elszakasztja. — És nem jutott esetekbe a' mulandóság.

Az élet föltára előttetek minden örömeit, hogy választanátok közüle tetszéstek szerint. Ti néha jól, néha rosszul sáfárgodtatok; de örömeitek soha nem tagadtak meg titeket. — És nem jutott esetekbe a' mulandóság.

Pályáton egy lényel találkoztok, ki főnőbb valóként csudás erővel hatott szívetekre. Minden eddigi örömeiteknél boldogítóbb érzés szállta meg valótokat. Vágyaitok ezredével csüggtetek rajta; minden gondolatok ő, minden igyekezettek a' neki tetszés volt. Csupán általa és benne éltetek. — És nem jutott esetekbe a' mulandóság.

Azonban a' ti imádottatok egy megbukott angvallá változék, vagy dölyfösen utasítá vissza szerelmeitek, vagy életostorul kötö magát nyakatokba az oltárnál: 's ti megismerni tanulátok a' keserüséget; polgáiraivá lettetek a' szenvedés országának, mellyből olly kevésnek adatik szabadság. — Ekkor összehasonlítani kezdték az öröm és fájdalom, a' virgoncság és züllés napjait; látátok a' változást, melly szíven 's lelken meg-rázólag futott keresztül, 's eszmélkedni kezdtetek a' mulandóságrul.

Megunátok a' nagyvilág zajos életét, melly iránt többé fogékonyok nem lehettek. A' kijátszott barátság, a' megsalt szerelm mindannyi üldözök a' belső nyugalmatoknak. Bántva érzitek magatokat a' társas körök fiatalinak öröme, 's a' sir felé ballagóknak leczkézése, panaszaival. Visszakiváncokoztok ősi fészketekbe, hogy megnyugodjatok, mint a' zivatarok elül tengereken átköltözött madár. 's midőn eljuttok a' vidékre, mellyet gyermekségtek vigalmai dicsőitenek emlékezettekben: ifjudni érzitek magatokat a' multak örömeitől. De midőn elértek a' tölgyes oromhoz, megfosztva találjátok azt ékességétül; midőn a' csermely ezüsthajait kémleltek, kiszáradt mederre találtok; a' mező virágainak színe nem olly hájoló, illata nem olly kellemes mint volt. Ti és ők megváltoztatok. A' mulandóság képe mindnyájatokrul visszatükrözök.

Az apai házra alig ösmertek. Ó-szerű alakba öltözött minden; pusztulás nyomai mutatkozna léptenkönt. 'S midőn biztos révbe jutottaktok leszállatok: egy pár agg cseléd bizzeg elő üdvözlésekre, 's reszketeg kézzel nyujtja át kulcsait a' szobáknak, mellyekből a' szeretetben dús anya 's a' gondosságban csüggedetlen apa évek előtt kiköltözének. — Ekkor magatok előtt szemlélték az enyészet valódi képét, 's borzalommal sohajtatok föl: Mulandóság!

'S miért féltek úgy a' mulandóság emészto fogaitul ti földnek gyermeke? Avagy nem elhettek e azt tul? Nyom nélkül enyésztek e el, mint a' puszták vándorának léptei a' gördülékeny homoktenger sivatagában, vagy mint sajkának utja a' tó vizében és az ég madarainak pályája a' levegő hullámiban?

A' szikla elporlik; de a' porbul kő, 's ebből ismét szikla fog teremni. A' növény elhervad; de gyökeréből sarjadék emelkedik, vagy új csemeték elhullt magvaiból. Az állat, szaporítja ön fáját 's túléli a' mulandóságot nemzedékiben. De az ember több mint pusztá állat. Ő nem csak magzataiban, hanem önállólag is kivivhatja magát a' mulandóság börtönéből; 's ezt — a' jó cselekedetek bűvös fegyverével.

Ott egy családkörnyezte apát szemlélték a' meglegedés rózsafátyolával övezetten, 's forró kebellem embertársainak boldogítása iránt. Ennek egyik elődje a' kétségbe esés szélén álla egykor, megsemmisítendő magát, 's önmagában e' jambor családot; de elesüggedése pillanatában egy ember járula hozzá, egy ember, ki nevé titokban tartá, — 's eloszlatá annak aggodalmait, 's megnyihite inségét, mellyben szenvedett. 'S értitek, mikép van, hogy e' jótékony ember él; nem névben, hanem jótékonyága által egy egész családban.

Itt egy munkában fáradatlan ifjut láttok veritékezni, hogy élemedett anyjának s néhány még serdülelten testvérének semmiben szükségét ne kelljen látnia, hogy nekik édessé változtathassa szerzeménye által napjait. Ezen ifju' nemzője, nem ismeré tulajdon szüleit. Még csecsemő korán idegen kézre bízták őt a' vértagadók, 's csekely pénzt hagynak élelmére, míg annyi évet érne, hogy mindennapi kenyerét megkereshesse. Találkozók egy nemes szívű ember, ki, miután a' neki adott csekely pénz már fölment a' gyermek nevelésire, 's a' szülek többé semmit nem gondokdoltak róla: saját fia gyanánt tekinté, 's mesterségre taníttatá, hogy élelmét megkereshesse. Ő fölnevekedett, szép vagyont szerze magának és övéinek; de jött egy tűzveszély, 's a' számos év szorgalomgyümölcsén kívül a' szerencsétlen férj is áldozatja lön. Nevelt ő azonban magához hasonló fiat, ki az özvegyet 's többi árvákat éhséggel küzdeni nem hagyja. — 'S nem élte e' túl a' mulandóságot ama' nemeslelkű ember, ki e' fiúnak apját fölfogá 's nevelteté? Nem ő táplá'ja e most is a' szerencsétleneket? —

És hány illy példát hozhatnék föl az életből! De ti e' kettőből is erteni fogjátok, mikép győzödelmeskedhetni a' mulandóságon; 's ha feltek ennek hatalmadat: ugy vedni fogjátok tőle magatokat jótékony cselekedetek által.

LITERATURAI VILÁG.

Kunoss-tul.

(Vége.)

Kik az előbbi czikkelyek folytában elmondott igazságokat figyelemmel olvasák, gyanítani fogják, hogy midőn az eredetiséget ajánlom, 's nélküle nemzeti literaturának még csak árnyékát is tagadom, — olly eredetiséget értek, mellyel minden más írói tehetség is összekapcsolva legyen. Nem elég tehát csupán eredeti műveket adnunk, hanem egyszermind jókat is. Hogy pedig ez nem történik, hogy a' közönség hanyagsága föl nem olvad 's meleg részvétét nem változik: ennek a harmadik oka — bírálatink helytelensége.

A' hivatalos tudósításokat, 's az ugyan ezen kufőből eredő munkabírálatokat, hírlapok 's literaturai folyóirat egyhangulag közlik. Ez a' munka megdicséretetik, — amaz ócsaróztatik. Ki merne az egyértelmű ítélet alaposságán kétkedni? Jó ember mindig örmösötebb tart másokat is jók mint gonoszokat. Így van az olvasó közönség. Eleinte igaznak hiszi, ha mit illyennek állítanak; sőt egyszeri csalafokozását is felejtí; még másodsor is hisz, de már gyanúskodva; harmadszor pedig ha valóban igazságot hirdetsz is neki: hazugságnak fogja azt tartani, 's veszni hály, midőn legnagyobb szépséget volna segítségére. Valljon ki nem emlékezik Aesopius pásztorgyermekére, ki „farkas! — ordítózás által néhányszor magához ámitá a' segélyre kész jószívű földmivéseket, családja miatt azonban hiteltel vesztvén, utóbb, midőn a' farkas valóban előtű, sehonnán nem tudott senkit előidézni kiáltozásival, 's ragadmányul kellett hagynia juhait. — Azért nem tanácsos a' közönséget ámitatni; azért szükség a' bírálatoknál mindenek fölött a' lélekismeretesség; különben eljárásza a' hitel, 's meggyökerezetve a' bizodalmatlanság, melly a' legszebb legszentebb intézkedések foganatát is megsemmíti. Illyféle bizodalmatlanságot értetnek az academiára nézve főnebb, midőn az olvasók részvételességének elharapozásáról szóltam. E' bizodalmatlanságnak egyik fő oka, a' helytelen bírálatok 's vélemény-nyilatkozatások, mellyek egyenesen a' társaság megbízatából, vagy tagjai önindultából, némelylek által, akár az évenkiut megjelent könyvek legjobbjának megítélésében, akár a' jutalomra begyűlt pályairatok megválasztásában, akár végre magánosok munkáirul szóló véleményadásban.

Kérdezem most már, van e' biztosabb mód literaturánk előhaladtát gátolni, sőt minden tövekvésünket semmivé tenni, mint ha a' jót rosznak, a' roszat jónak kereszteljük, 's az olvasó közönségnek szent igazság gyanánt tüzzel vassal nyakába akarjuk tolni? A' vallásbeli fanatismust kárhözfatjuk. Nem ugyanezt kell e cselekednünk minden fanatismussal, 's így az íróival is? Vagy kiváltsággal bírunk e mi, jobbaknak hirdettetni mint érdemlők; 's van e jogunk a' hibát éreynek mondani, mert az mibennünk találattik? Ne hagyjuk magunkat elvakíttatni szenvedélyeink 's megkábitatni indulatink által. Ismerjük meg 's méltassuk ellenséginknél a' mi jó, 's ne palástoljuk 's dicsérjük barátinknál a' mi rosz. Ha így cselekedendünk: látni fogjuk, milly egészen más részvételre buzduland irántunk 's egyetemes literaturánk iránt a' közönség.

Szükséges a' bírálati lélekismeretesség továbbá nem csak a' közönségre, hanem magokra íróinkra nézve is. — Íróit kritika nevel. 's ha rosz e' növelés: mi-kép legyen jó a' növendék? Hány elkényeztetett fiúból lön szilárd lelkű? 's hány elkiserített elcsigyesztettből

szelid jóakaratu ember? — Szintilly kártekonny a' kritikai nevelés tulságoskodása literaturai világunkban. A' minden csekélységért dicsérettelkel halmozott fin gögössé, elbizottól lesz; már beavatófoknak hiszi magát a' művészet legmélyebb titkaiba; minden jó mi az ő toláláb kerül; minden szent mi alatt az ő neve áll. Ó már elérte a' tőkély fénypontját; neki nem kell olvasnia, nem okoskodnia, fejtegetőznie; neki mindent megsug a' lángszellem, melly benne uralkodik, — akkor midőn neki arra szüksége van. O keresztül gázolhat mindenben, 's a' legtiszteseb férfiak kívánja használni zsámolyul, kiknek hátán írói királyságukba föllépdelhesen. Ellenben a' méltatlankodás, fenekedés, üldözés közt hányan maradnak rendíthetetlenek 's háboríthatatlan munkások? Vagy fest vagy lélek meg szokott görnyedni a' méltatlanság terhe alatt; miűl vagy munkátlanság vagy tespedés, elparlagulás következik. Mindkét esetre vannak élő példák. Egyik esetben szinty vesz a' literaturá 's közönség mint a' másikban. — Lélekismeretes bírálat által pedig mind a' kettő nyer. A' literaturá: mert ugyanazon embertől ritkán jelenik meg több rosz munka egynél; a' közönség: mert napról napra tőkélyeseb műveket kap, 's előre tudhatja milly becsű könyvért adja ki pénzét.

Tarlózat. 1) A' test és lélek szilárdulását egyiránt eszközöz mozgások közt, mind hasznára mind művészi becsére nézve első helyen áll a' vivás mestersége, mellynek szükségét az újabb időkben csak pulya-lelkűek nem érzik. Annnyal örvendeteseb tudnunk, hogy literaturánk e' nemben is gazdagult. Domján ur t. i. a' nemzeti vivó intézet egyik tanítója, 's legügyeseb vivóinknak egyike, bevégzé a' vivásról írt munkáját, 's számdéka azt 26 ábrázolattal fölvilágosítva kiadni. Maga nemében egyetlen egy munka leendőv e' tárgyban, honi nyelvünkön: előre jósolhatunk neki szaporá kelendőseget; mi a' szép tehetségű 's fáradatlan munkálkodásu művészt és íróit egyiránt buzdíthatja, szándékának minélelőbbi valósítására.

2) Literaturánk körébe vágó művészeinknek egyetelenét, az életét munkái által honának szentelt életű Karcacs Ferencz rézmetszőt f. h. 14ikén ragadá el kedvesei közül a' halál, műkoszorús életének 69ik évében.

VIRÁG NYELV.

Garay- és Kunoss-tul.**Bodza (levél.)**

Te félreismeresz engemet.
Tanuld ki jobban lelkemet.

(virág.)

Mind, a' mi jó, — szép és becses;
Rit a' gonosz, bármilly kecses.

Mondolafa-virág.

Első virága szép nemednek!
Érzemeim feléd serkednek.

Almafa-virág.

Sovár szivemben él csak egy kívánaf:
Szerelmet egykor lehetend e nálad.

Kakukkfű.

Lelked' a' kevelység elragadja.
Nézz magadba önmagadnak rabja.